

Зелений Володимир Іванович

*професор кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту*

Національної гвардії України,

кандидат педагогічних наук, професор

Герасименко Дмитро Юрійович

*курсант курсу №2 факультету службово-
бойової діяльності Київського інституту*

Національної гвардії України

ВІЙСЬКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ТА ОСНОВНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У військовій педагогіці провідним та найширшим поняттям є військово-педагогічний (освітній) процес. За своєю сутністю військово-педагогічний процес є соціально обумовленим. Це чітко і послідовно проглядається у одній з його цілей: підготовка воїна-громадянина, безмежно відданого Україні та її народу, майстерно вододіючого сучасною зброєю і технікою, стійкого у морально-психологічному плані, готового віддати всі свої сили для захисту Батьківщини.

Військово-педагогічний процес розглядається нами як організована, цілеспрямована діяльність офіцерів, сержантів, армійської громадськості щодо формування військовослужбовця як громадянина і захисника своєї держави, підготовки як окремих воїнів, так і підрозділів, частин в цілому до вмілих дій у сучасному бою. Внутрішнім змістом військово-педагогічного процесу є активна індивідуальна і колективна пізнавальна та практична діяльність воїнів. Її характер визначається не тільки змістом засвоєних гуманітарних та військових знань, норм та принципів поведінки, але й організацією та методикою занять, виховних заходів. Суттєве значення тут має загальна зацікавленість, спрямованість до пошуку, дух змагання, взаємодопомоги, доброзичливість, взаємна вимогливість.

Військово-педагогічний процес пронизує та об'єднує всі види військової діяльності особового складу. Він організується і здійснюється в будь-який час (як мирний, так і воєнний).

Його основним завданням є формування у особового складу переконаності, військової майстерності, військової технічної підготовленості, пильності та дисциплінованості, вірності військовому обов'язку, фізичної витривалості, психологічної стійкості та готовності, які вкрай необхідні у сучасній війні.

Організація військово-педагогічного процесу є однією з основних функцій кожного військового підрозділу.

Структурно військово-педагогічний процес складається з планових занять, тактико-спеціальних навчань, тренувань, педагогічних аспектів службової,

суспільної та інших видів військової діяльності, роботи з особовим складом, спортивної та культурно-просвітницької роботи. Його безпосередніми похідними та умовою ефективності є самоосвіта та самовиховання воїнів.

Системоутворюючими компонентами військово-педагогічного процесу є головне його призначення і ті завдання, які вирішуються під час проведення занять та у повсякденному житті підрозділу. Вони також визначають і його функції. Головне призначення військово-педагогічного процесу – забезпечення виконання службових і бойових завдань підрозділами і частинами. Завдання, які вирішуються під час проведення занять та у повсякденному житті – це суперечливі педагогічні ситуації, які об'єктивно зумовлені потребами повсякденної життєдіяльності воїнів, інтересами підвищення бойової готовності та боєздатності військових підрозділів і частин.

Організаційна структура військово-педагогічного процесу складається з певних елементів.

Передусім, це наявність конкретної мети: всебічно підготувати військовослужбовців і військові підрозділи та частини до якісного виконання покладених на них службових та бойових завдань. Конкретні цілі військово-педагогічного процесу визначаються наказами Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, Міністрів, Командувачів, організаційно-методичними вказівками щодо бойової підготовки, програмами та планами бойової та гуманітарної підготовки й низкою інших документів.

Характер мети в основному визначає складові цього багатофункціонального процесу, до яких можна віднести навчання, виховання, розвиток, психологічну підготовку, які водночас є його функціями. Безумовно, ці функції нерівнозначні.

Військово-педагогічний процес передбачає виникнення певних відносин між його учасниками: суб'єктами та об'єктами. Його ефективність в основному залежить від характеру і змісту взаємодії, яка виникає між ними. Ця взаємодія має бути активною, змістовною, усвідомленою.

Важливим елементом цього процесу є педагогічні впливи, під якими розуміють процес формуючого впливу військових педагогів на тих, хто навчається. Вони можуть бути прямі – безпосередній вплив офіцера, сержанта або військового колективу та опосередковані – вплив через організацію служби, розпорядок дня, дозвілля, інших вихованців тощо.

Наступним елементом структури військово-педагогічного процесу є його зміст, який складають колективні та індивідуальні пізнавальні та практичні дії воїнів. Цей зміст визначається певними наказами, директивами, програмами бойової та гуманітарної підготовки, а потім конкретизується у відповідних планах бойової та гуманітарної підготовки та низці інших документів.

Останнім елементом є результат цього процесу. Безумовно, основним критерієм результативності цього процесу і його ефективності є якість виконання воїнами та військовими підрозділами (частинами) службових та бойових завдань. Цей елемент є обов'язковим, він водночас є як результатом і

критерієм цього процесу, так і мірилом для внесення в нього необхідних корективів.

Зміст, хід і ефективність військово-педагогічного процесу обумовлюються і визначаються його особливостями: загально-педагогічними та військово-професійними, а також формами організації навчання військовослужбовців.

Форма організації навчання відображає організаційний бік дидактичного процесу як складової військово-педагогічного процесу і являє собою зовнішнє вираження узгодженої діяльності офіцерів (педагогів) і тих, хто навчається, що здійснюється в установленому порядку і в певному режимі.

Форма організації навчання визначає склад і групи тих, хто навчається, специфіку їх діяльності, структуру заняття (навчання), місце і тривалість його проведення.

Форми організації навчання поділяються на загальні та специфічні.

До загальних форм організації навчання відносять різноманітні навчальні заходи, які використовуються у всіх частинах та підрозділах.

Загальні форми організації навчання класифікуються:

– за спрямованістю підготовки особового складу – на теоретичні і практичні;

– за організації – на колективні, групові, індивідуальні;

– за місцем проведення заняття – на класні і польові;

– за місцем у дидактичному процесі – навчально-планові (теоретичні, практичні, тренувальні заняття та ін.), службово-планові (паркові дні, регламентні роботи тощо) і позапланові (технічні та інші гуртки, військово-спортивні секції, вікторини тощо) організаційні форми навчання військовослужбовців;

– за характером керівництва навчально-пізнавальною діяльністю тих, хто навчається, – під керівництвом військового педагога і самостійну роботу.

Специфічні форми організації навчання включають ті конкретні навчальні заходи, які використовуються тільки в певних частинах та підрозділах (наприклад, в авіації – різні види наземних тренувань).

Практика показує, що кожна форма організації навчання вирішує окремі навчальні завдання, і тільки об'єднання їх в дидактичні цикли дозволяє досягати мети професійного становлення військовослужбовців в частині та підрозділі.

Необхідність об'єднання окремих форм організації навчання в дидактичні цикли, а далі в систему навчання військового фахівця диктується також комплексним характером діяльності військовослужбовців та особливостями засвоєння ними здобутих знань.

Форми організації навчання безперервно удосконалюються, з'являються їх нові різновиди, особливо у сучасних умовах, коли ворог веде війну проти нашої країни.

Отже, форма організації навчання військовослужбовців характеризує зовнішню сторону військово-педагогічного процесу і тісно пов'язана з кількістю об'єктів навчання, часом і місцем проведення та порядком його організації.

Таким чином, знання офіцером мети, змісту, методики організації та здійснення військово-педагогічного процесу, врахування у своїй військово-професійній діяльності його особливостей забезпечують постійну бойову готовність військових підрозділів і частин, яка гарантує успішне виконання ними своїх функціональних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Навчання підрозділів діям у бою: навч. посіб. для курсантів та студ. вищ. навч. закл. / В.М. Дзюба, В.І. Зелений та ін.; Нац. акад. внутр. справ. – Київ : Паливода А.В., 2011. 213 с.

2. Повсякденна діяльність військових частин. Частина II. Організація і методика бойової та мобілізаційної підготовки : підручник / О.М. Ісаєв, В.І. Куренков, Л.В. Олійник та ін. – Київ : НУОУ, 2011. 344 с.

3. Про організацію підготовки Національної гвардії України у 2022, 2023 роках. Директива КНГУ від 07.12.2021 № Д-25.